

שבעת השבועה ינקוט הנשבע צמזם מילה, כדי להזכירו את חומר שמירת השבועה (צריח הלשון), כי צזה חלוי גם שמירת צריח המעור, המכוונים זל"ז.

וַעֲשִׂיתָ עִמָּדִי חֶסֶד וְאֱמֶת וְגו'. ופרש"י ז"ל, חסד ואמת, חסד שעושים עם המתים הוא חסד של אמת, שאינו מנפה לתשלום גמול. והיינו כי אף שזכותו של יעקב חי וקיים, כי יעקב אבינו לא מת (תענית ה:), ועד היום אנו תולים את כל בקשתינו להושיע בזכות אבות, ומשה רבינו ציקש זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך וגו' (שמות לב, יג), וא"כ בוודאי זכחו של יעקב לשלם ליוסף את גמולו. ועוד שבאמת שילם לו יעקב גמולו עוד בחייו כאומרו (להלן מת, כב) ואני נתתי לך שכר וגו'.

אמנם יעקב אבינו הורה צוה ליוסף שאף שיקבל גמולו בעד כבוד אב מאביו שבשמים, צ"ו הוא לא יעשה הדבר בשביל זה, ואפילו לא בשביל שכר עוה"ב, כי אם לשם מצוה. וזהו "ועשית" עמדי חסד "ואמת", שבעת העשר לא תכון לשום תשלום גמול אלא כמו חסד שעושין עם המתיים שאינו מצפה לתשלום גמול.

ולזה לא גילה לו עתה על שכתו שיתן לו
שכס אחד וגו', אלא אחרי שקיבל
ע"ע לעשות רצונו לשמה, כאומרו אנכי
אעשה "דברריך", דהיינו כדי לקיים דברריך,
שהם דברי ה' שהשוא הקב"ה כיבוד אב
ואם לכבודו (קידושין ל:), רק אחרי זה אמר
לו ואני נתתי לך שכס וגו'.

ועלתה בדעתי העני' שיש לפרש עוד
בכוונת אומרו ועשית עמדי "חסד
ואמת", כי הנה בעשות האדם חזיה דבר
טוב יכול לעשותו על שני פנים, או מזד
רצונו הטוב מחמת חשק ואהבת לבו לה',
ואז יעשה הדבר בהידור רב על זד היותר
מעולה, אלא דחסרון יש בזה, כי כאשר הדבר
נעשה רק מחמת רצונו, יוכל היצר להתגבר
עליו ח"ו שיתרשל בהדבר ההוא. גם יש אופן
לקיים את הדבר מחמת הכרח מזד חזיה
חיוב המוטל עליו, שאף אם לא יקיים את
הדבר בהידור רב כמו העושה מאהבה וחשק
נפשו ורצונו, אולם מעלה יש לזה, כי ע"י
מדת היראה לעבור על חיובו, יתגבר יותר
בקלות על יצרו, ולא יתרשל מלעשותה.

וידעהו המכוון במה שאמרו חז"ל (אבות ג, יג)
נדרים סייג לפרישות, כי כדי שלא יוכל
ליצרו להסיתו לשנות מפרישותו שקיבל, הוא
נשבע ונודר, לקשר את עצמו בעבודות החיוב,
ובזה יחזק את הדבר לבצלו ישונה. (הגם
שדורותינו וההיר בספר חסידים (סי' ת"כ) שלא לישבע
על שום דבר, כי בעוה"ר היראה נחלשה, וההיר מתגבר
ומאד, ויכול להפיל את האדם ברשתו שיעבור גם על
השבעה).

אמנם גם אחרי שנשבע האדם ונכנס בגדר החיוב, הוא יותר נאה ומשובח כאשר גם אז עושה את הדבר לא מלד הכרח חיוב קיום שבעתו לבד (שלא יהיה אלא כנגד ה"ה"ר), כי אם גם מתוך רצון טוב מחמת חשק ואהבת לבו לה', ויהי' אז בידו תרתי לטובותא, הן אהבת ה', וגם יראה.

